

TALABALARNING NUTQ QOBILIYATINI MUSTAQIL OSHIRISH JARAYONINING ILMIY ASOSLARI VA CHET TILLARINI O'RGANISHNING AHAMIYATI

Axmadova Durдона Axror qizi

O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti ingliz filologiyasi fakulteti talabasi.

Abstrakt: *nutq qobiliyati har bir insonda yoshlikdan shakllanadigan qobiliyat turi hisoblanadi. Nutq qobiliyatini oshirishning bir nechta usullari mavjud bo'lib, shulardan ayrimlari talabalar uchun juda qo'l keadi. Ushbu maqola nutq qobiliyatini talbalarda mustaqil ravishda oshirishning ilmiy asoslari va nutq qobiliyatini oshirishda chet tillarini, ayniqsa ingliz tilini o'rganishning muhim ahamiyatlari haqida so'z yuritadi.*

Kalit so'zlar: *notiqlik, nutq, ommaviy nutq, Cherrill, Aleksandr, Savonarola, xorijiy til, talaba.*

Kirish qism: xorijiy tillarni o'rganish, ushbu jumla o'z qamroviga juda katta tushunchani singdirgan bo'lib, ulardan eng asosiysi nutq malakasini oshirish hisoblanadi. Chet tilini o'rganishni boshlagan har bir odam, avvalo o'z oldiga o'sha til so'zlashuv nutqini o'zlashtirish maqsadi bilan boshlaydi. Ayniqsa, talabalar uchun bu juda muhimdir. Mustaqil ravishda nutq o'stirishning ko'plab usullari mavjud. Ulardan ayrimlarini quyida ko'rib o'tamiz.

Eng avvalo, har bir yosh talabada o'z nutqini oshirishga bo'lgan ishtiyoq bo'lishi lozim. Nutq - tilning fikr ifodalash va almashish jarayonlarida amal qilishi, tilning alohida ijtimoiy faoliyat turi sifatidagi muayyan yashash shaklidir. Notiq inson avvalo o'z gapirayotgan gapini o'ylab va mantiqqa tayanib gapirishi lozimdir. Aks xolda nutq lo'nda va ravon bo'lmay, tinglovchini zeriktirib qo'yishi mumkin. Hattoki, oddiy bir she'rni o'qish uchun ham mahorat va ishtiyoq kerak bo'ladi. Maftuna Uraimshikovaning "Notiqlik qobiliyatlarini oshirishda talabalarning notiqlik klublari haqidagi qarashlari" maqolasida omma oldida nutq so'zlash haqida shunday fikr yuritilgan: Omma oldida nutq so'zlash tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishning bir usulidir. Chunki notiqlar klubi turli yangi mavzular bo'yicha izlanishlar olib boorish imkoniyatini ham beradi. Natijada talabalar nutq tayyorlash va nutq so'zlash uchun turli manbalardan ma'lumot yig'ish odatini shakllantirdilar. Bu tushuncha Iberri-Shea (2009) fikriga mos ekanligi aniqlandi, u "Ommaviy nutq

vazifalaritalablardan tadqiqot olib borishni va o'z dalillarini qo'llab-quvvatlashni talab qiladi" (23-bet). Xuddi shunday, Rajan ham o'z xatolaridan xabardor bo'lganini aytdi, ammo bu uning ravonligini kamaytirmadi. U xatosidan xabardor bo'lganidan keyin ham aniqlik va ravonlikni saqlashni o'rganganini aytdi. Eng muhimi, ishtirokchilar o'zlarini notiq sifatida ko'rsatishni, latifalar va iqtiboslardan foydalanishni, turli mavzularda tadqiqot qilishni o'rganadilar va notiq sifatida rivojlandilar. Xuddi shu nuqtai nazardan, Al-Tamimi (2014) ta'kidlashicha, "ma'ruzachilar klubi kabi ommaviy nutq ESL/EFL talabalari uchun nutq qobiliyatlarini rivojlantirish uchun mos pedagogik faoliyat ekanligi isbotlangan" (66-bet). Ular o'z hikoyalarini kontekst bilan yaxshiroq bog'lashlari, kuzatish va tajribadan xulosa chiqarishlari va samarali xulosa chiqarishlari mumkin. Ushbu ko'nikmalar haqiqiy hayotda til va notiqlikni o'rganishdan tashqari muhim bo'lishi mumkin. Shunday qilib, notiq klubida nutq so'zlash EFL o'rganuvchilariga odamlarga ta'sir qilish uchun tildan foydalanish uchun katta imkoniyat beradi. Ular o'zlarining kommunikativ kompetensiyalaridan foydalanishni o'rganadilar - "kimga qachon va qanday aytishni bilish" (Hymes, 1971, Larsen Freeman, 2000da keltirilgan) odamlarga tabiiy sharoitda bo'lgani kabi ongsiz ravishda tilni egallashga yordam beradi (Krashen, 1982)." (4-5-betlar).

Ko'rinib turibdiki, nutqni ravon shakllantirish doim ham oson ish emas. Talabalarga, ayniqsa mustaqil o'rganuvchilarga maslahat, albatta, ko'proq buyuk notiq hayotiga nazar solib ulardan kerakli darslarni olish yoki ular qoldirgan boy ilmiy me'rosdan oqilona foydalangan holda ish yuritish joizdir. Endi shunday notiqlardan ayrimlarini sanab o'tamiz.

1. Cherchill. 20-asrning birinchi yarmida Britaniya bosh vaziri. Urush davrida eng buyuk rahbarlardan biri hisoblanadi. Uning karyerasida journalist yoki Buyuk Britaniya armiyasining zobiti lavozimlari ajralib turadi. Uning yutuqlari orasidan biz adabiyot bo'yicha Nobel mukofotini va Amerika Qo'shma Shtatlarining faxriy fuqarosining e'tirofini topamiz.

2. Aleksandr Makedonskiy. Aleksandr Makedoniya qiroli mil.avv 336 dan 323 gacha. Osiyoni bosib olishga rahbarlik qilgan. U siyosiy rahbar va strateg sifatida yunonlarning Arabiston yarimorolining katta hududlari bo'ylab kengayishiga yordam beradi. U Bobilni bosib olganidan keyin vafot etadi.

3. Girolamo Savonarola. Papa Aleksandr VI davrida Dominikan voizi. U Florensiya sobori ichidagi ko'p qirrali va'zlari bilan mashhur edi. U papa

papasida yovuzlik borligini tushuntirib, Florentsiya aholisini xabardor qila oldi. Xuddi shu tarzda, u moddiy boyliklarga qarshi targ'ibot bilan mashxur "behuda gulxan" ni boshlab beradi.

Ushbu yuqoridagi ikki usul talabaning omma oldida qo`rqmasdan o`z fikrini erkin bayon qilishga yordam beradi. Xorijiy tillarni o`rganishning nutqqa ta`siriga keladigan bo`lsak, yuqoridagi barcha usullar ingliz tilida tushuntirilgan, bu esa beixtiyor o`quvchini ingliz tilini o`rganishga boshlaydi. Til o`rganish siz izlayotgan ma`lumot qanchalik qiziqligi bilan maqroqli jarayonga aylanib boradi.

Xulosa: xulosa o`rnida ta`kidlash joizki, har qanday ko`nikmani egallash uchun, avvalo, ishtiyoq kerak bo`ladi. Talabalarga ayniqsa, mustaqil ravishda notiqlik ko`nikmalarini oshirmoqchi bo`lgan talabalarga uzoq muddatli konsistensiya zarur bo`ladi. Chunki hammasi uchun vaqt zarurdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Notiqlik qobiliyatlarini oshirishda talabalarning notiqlik klublari haqidagi qarashlari M.R.Uraimshikova / b 4,5
2. <https://uz.unansea.com/buyuk-notiqlar-tarix-ovozlar/>

